

Raghuvansha by Kalidas Chapter 9

——
రఘువంశం సర్గః ౯ కాలిదాసకృతమ్

——
Document Information

Text title : raghuvansha9

File name : raghuvansha9.itx

Category : major_works, kAlidAsa

Location : doc_z_misc_major_works

Author : kalidasa

Transliterated by : Arvind Kolhatkar akolhatkar at rogers.com

Proofread by : Arvind Kolhatkar akolhatkar at rogers.com

Latest update : May 12, 2005

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

రఘువంశం సర్గః ౯ కాలిదాసకృతమ్

పితురనన్తరముత్తరకోసలాన్మమధిగమ్య సమాధిజితేన్ద్రియః |
దశరథః ప్రశశాస మహారథో యమవతామవతాం చ ధురి స్థితః || ౯ - ౧ ||

అధిగతం విధివద్యదపాలయత్ప్రకృతిమణ్డలమాత్మకులోచితమ్ |
అభవదస్య తతో గుణవత్తరం సనగరం నగరస్థకరౌజసః || ౯ - ౨ ||

ఉభయమేవ వదన్తి మనీషిణః సమయవర్షితయా కృతకర్మణామ్ |
బలనిఘాదనమర్థపతిం చ తం శ్రమనుదం మనుదణ్డధరాన్వయమ్ || ౯ - 3 ||

జనపదే న గదః పదమాదధావభిభవః కుత ఏవ సపత్నజః |
క్షితిరభూత్ఫలవత్యజనన్తనే శమరతేఽమరతేజసి పార్థివే || ౯ - ౪ ||

దశదిగన్తజితా రఘుణా యథా శ్రియమపుష్యదజేన తతః పరమ్ |
తమధిగమ్య తదైవ పునర్భభౌ న న మహీనమహీనపరాక్రమమ్ || ౯ - ౫ ||

సమతయా వసువృష్టివిసర్జనైనియమనాదసతాం చ నరాధిపః |
అనుయయౌ యమపుణ్యజనేశ్వరౌ సవరుణావరుణాగ్రసరం రుచా || ౯ - ౬ ||

న మృగయాభిరతిర్న దురోదరం న చ శశిప్రతిమాభరణం మధు |
తముదయాయ న వా నవయౌవనా ప్రియతమా యతమానమపాహరత్ || ౯ - ౭ ||

న కృపణా ప్రభవత్యపి వాసవే న వితథా పరిహాసకథాస్వపి |
న చ సపత్నజనేష్యపి తేన వాగపరుషా పరుషాక్షరమీరితా || ౯ - ౮ ||

ఉఅదయమస్తమయం చ రఘూద్వహోదుభయమానశిరే వసుధాధిపాః |
స హి నిదేశమలజ్ఘయతామభూత్సుహృదయోహృదయః ప్రతిగర్జతామ్ || ౯ - ౯ ||

అజయదేకరథేన స మేదిసీముదధినేమిమధిజ్యశరాసనః |
జయమఘోషయదస్య తు కేవలం గజవతీ జవతీవ్రహాయా చమూః || ౯ - ౧౦ ||

అవనిమేకరథేన వరూథినా జితవతః కిల తస్య ధనుర్భృతః |
విజయదుస్థభితాం యయురర్ణవా ఘనరవా నరవాహానసంపదః || ౯ - ౧౧ ||

శమితపక్షబలః శతకోటినా శిఖరిణాం కులిశేన పురందరః |

స శరవృష్టిముచా ధనుషా ద్విషాం స్వనవతా నవతామరసాననః ॥ ౯ - ౧౨ ॥
 చరణయోర్నఖరాగసమృద్ధిభిర్ముకుటరత్నమరీచిభిరస్పృశన్ ।
 నృపతయః శతశో మరుతో యథా శతమఖం తమఖణ్ణితపారుషమ్ ॥ ౯ - ౧౩ ॥
 నివవృతే స మహోర్జవరోధనః సచివకారితబాలసుతాజ్ఞాతీన్ ।
 సమనుకమ్ప్య సపత్నపరిగ్రహానలకానలకానవమాం పురీమ్ ॥ ౯ - ౧౪ ॥
 ఉపగతోఽపి చ మణ్డలనాభితామనుదితాన్యసితాతపవారణః ।
 శ్రియమవేక్ష్య స రస్నృచలరామభూదనలసోఽనలసోమసమద్యుతిః ॥ ౯ - ౧౫ ॥
 తమపహాయ కకుత్స్థకులోద్భవం పురుషమాత్మభవం చ పతివ్రతా ।
 నృపతిమన్యమనేవత దేవతా సకమలా కమలాఘవమర్ధిషు ॥ ౯ - ౧౬ ॥
 తమలభన్త పతిం పతిదేవతాః శిఖరిణామివ సాగరమాపగాః ।
 మగధకోసలకేకయశాసినాం దుహితరోఽహితరోపితమార్గణమ్ ॥ ౯ - ౧౭ ॥
 ప్రియతమాభిరసౌ తిస్సృభిర్భౌ తిస్సృభిరేవ భువం సహ శక్తిభిః ।
 ఉపగతో వినిశిషురివ ప్రజా హరిహయోఽరిహయోగవిచక్షణః ॥ ౯ - ౧౮ ॥
 స కిల సంయుగమూర్ధ్ని సహాయతాం మఘవతః ప్రతిపద్య మహారథః ।
 స్వభుజపీర్యమగాపయదుచ్చితం సురవధూరవధూతభయాః శరైః ॥ ౯ - ౧౯ ॥
 క్రతుషు తేన విసర్జితమౌలినా భుజసమాహృతదిగ్వసునా కృతాః ।
 కనకయూపసముచ్చయశోభినో వితమసా తమసాసరయూతటాః ॥ ౯ - ౨౦ ॥
 అజినదణ్ణభృతం కుశమేఖలాం యతగిరం మృగశృంగపరిగ్రహామ్ ।
 అధివసంస్తనుమధ్వరదీక్షితామసమభాసమభాసయదీశ్వరః ॥ ౯ - ౨౧ ॥
 అవభృథప్రయతో నియతేస్త్రియః సురసమాజసమాక్రమణోచితః ।
 నమయతి స్మ స కేవలమున్నతం వనముచే నముచేరరయే శిరః ॥ ౯ - ౨౨ ॥
 అసకృదేకరథేన తరస్వినా హరిహయోగ్రసరేణ ధనుర్భృతా ।
 దినకరాభిముఖా రణరేణవో రురుధిరే రుధిరేణ సురద్విషామ్ ॥ ౯ - ౨౩ ॥
 అథ సమావవృతే కుసుమైర్నవైస్తమివ సేవితుమేకనరాధిపమ్ ।
 యమకుబేరజలేశ్వరవజ్రణాం సమధురం మధురఞ్చితవిక్రమమ్ ॥ ౯ - ౨౪ ॥
 జగమిషుర్ధనదాధ్యుషితాం దిశం రథయుజా పరివర్తితవాహనః ।
 దినముఖాని రవిర్హిమనిగ్రహైర్విమలయన్మలయం నగమత్యజత్ ॥ ౯ - ౨౫ ॥

కుసుమజన్మ తతో నవపల్లవాస్తదను షట్పదకోకిలకూజితమ్ |
 ఇతి యథాక్రమమావిరభూన్మధుర్ధ్రుమవతీమవతీర్య వనస్థలీమ్ || ౯ - ౨౬ ||
 నయగుణోపచితామివ భూపతేః సదుపకారఫలాం శ్రియమర్థినః |
 ఆభియయుః సరసో మధునంభృతాం కమలినీమలినీరపతత్రిణః || ౯ - ౨౭ ||
 కుసుమమేవ న కేవలమార్తవం నవమశోకతరోః స్మరదీపనమ్ |
 కిసలయప్రసవోఽపి విలాసినాం మదయితా దయితాశ్రవణార్పితః || ౯ - ౨౮ ||
 విరచితా మధునోపవనశ్రియామభినవా ఇవ పత్రవిశేషకాః |
 మధులిహం మధుదానవిశారదాః కురబకా రవకారణతాం యయుః || ౯ - ౨౯ ||
 సువదనావదనాసవసంభృతస్తదనువాదిగుణః కుసుమోద్గమః |
 మధుకరైరకరోన్మధులోలుపైర్భక్తులమాకులమాయతపక్ష్మిభిః || ౯ - ౩౦ ||
 ఉపహితం శిశిరాపగమశ్రియా ముకులజాలమశోభత కింశుకే |
 ప్రణయినీవ నఖక్షతమణ్డనం ప్రమదయా మదయాపితలజ్జయా || ౯ - ౩౧ ||
 ప్రణగురుప్రమదాధరదుఃసహం జఘననిర్విషయాకృతమేఖలమ్ |
 న ఖలు తావదశేషమపోహితుం రవిరలం విరలం కృతవాన్త్విమమ్ || ౯ - ౩౨ ||
 అభినయాన్పరిచేతుమివోద్యతా మలయమారుతకమ్పితపల్లవా |
 ఆమదయత్సహకారలతా మనః సకలికా కలికామజితామపి || ౯ - ౩౩ ||
 ప్రథమమన్యభృతాభిరుదీరితాః ప్రవిరలా ఇవ ముగ్ధవధూకథాః |
 సురభిగన్ధిషు శుశ్రువిరే గిరః కుసుమితాసు మితా వనరాజిషు || ౯ - ౩౪ ||
 శ్రుతిసుఖభ్రమరస్వనగీతయః కుసుమకోమలదస్తరుచో బభుః |
 ఉపవనాన్తలతాః పవనాహతైః కిసలయైః సలయైరివ పాణిభిః || ౯ - ౩౫ ||
 లలితవిభ్రమబన్ధవిచేక్షణం సురభిగన్ధపరాజితకేసరమ్ |
 పతిషు నిర్వివిశుర్మధుమఙ్గనాః స్మరసఖం రసఖణ్డనవర్షితమ్ || ౯ - ౩౬ ||
 శుశుభిరే స్మితచారుతరాననాః స్త్రియ ఇవ శ్లథశిఙ్గోతమేఖలాః |
 వికచతామరసా గృహాదీర్ఘికా మదకతోదకతోలవిహంగమాః || ౯ - ౩౭ ||
 ఉపయయౌ తనుతాం మధుఖణ్డితా హిమకరోదయపాణ్డుముఖచ్ఛవిః |
 సదృశమిష్టసమాగమనిర్వృత్తిం వనితయానితయా రజనీవధూః || ౯ - ౩౮ ||
 అపతుషారతయా విశదప్రభైః సురతసఙ్గపరిశ్రమనోదిభిః |
 కుసుమచాపమతేజయదంశుభిర్హిమకరో మకరోర్జితకేతనమ్ || ౯ - ౩౯ ||

హుతహుతాశనదీప్తి వనశ్రియః ప్రతినిధిః కనకాభరణస్య యత్ |
 యువతయః కుసుమం దధురాహితం తదలకే దలకేసరపేశలమ్ || ౯ - ౪౦ ||
 అలిభిరజ్జునబిన్దుమనోహరైః కుసుమపఙ్క్తినిపాతిభిరఙ్గితః |
 న ఖలు శోభయతి స్మ వనస్థలీం న తిలకస్తిలకః ప్రమదామివ || ౯ - ౪౧ ||
 అమదయన్మధుగన్ధసనాథయా కిసలయాధరసంగతయా మనః |
 కుసుమసంభృతయా నవమల్లికా స్మితరుచా తరుచారువిలాసినీ || ౯ - ౪౨ ||
 అరుణాగనిషేధిభిరంశుక్రైః శ్రవణలబ్ధపదైశ్చ యవాఙ్మరైః |
 పరభృతావిరుతైశ్చ విలాసినః స్మరబలైరబలైకరసాః కృతాః || ౯ - ౪౩ ||
 ఉపవితావయమా శుచిభిః కణైరలికదమ్పకయోగముపేయుషీ |
 సదృశకాన్తిరక్ష్యత మజ్జారీ తిలకజాలకజాలకమాక్తికైః || ౯ - ౪౪ ||
 ధ్వజపటం మదనస్య ధనుర్భృతశ్చవికరం ముఖచూర్ణమృతుశ్రియః |
 కుసుమకేసరరేణుమలివ్రజాః సపవనోపవనోత్థితమన్వయః || ౯ - ౪౫ ||
 అనుభవన్నవదోలమృతూత్సవం పటురపి ప్రియకణ్ణజిఘృక్షయా |
 అనయదాసనరజ్జుపరిగ్రహే భుజలతాం జలతామబలాజనః || ౯ - ౪౬ ||
 త్యజత మానమలం బత విగ్రహైర్న పునరేతి గతం చతురం వయః |
 పరభృతాభిరతీవ నివేదితే స్మరమతే రమతే స్మ వధూజనః || ౯ - ౪౭ ||
 అథ యథాసుఖమార్తవముత్సవం సమనుభూయ విలాసవతీసఖః |
 నరపతిశ్చకమే మృగయారతిం స మధుమన్మధుమన్మథసంనిభః || ౯ - ౪౮ ||
 పరిచయం చలలక్ష్యనిపాతనే భయరుచోశ్చ తదిగ్గితబోధనమ్ |
 శ్రమజయాత్ప్రగుణాం చ కరోత్యసౌ తనుమతోఽనుమతః సచిరైర్వయౌ || ౯ - ౪౯ ||
 మృగవనోపగమక్షమవేషభృద్విపులకణ్ణనిషక్తశరాసనః |
 గగనమశ్వఖురోద్ధతరేణుభిర్నృపవితా స వితానమివాకరోత్ || ౯ - ౫౦ ||
 గ్రథితమౌలిరసౌ వనమాలయా తరుపలాశసవర్ణతనుచ్ఛదః |
 తురగవల్గనచఙ్చలకుణ్ణలో విరురుచే రురుచేష్టితభూమిషు || ౯ - ౫౧ ||
 తనులతావినివేశితవిగ్రహా భ్రమరసంక్రమితేక్షణవృత్తయః |
 దదృశురధ్వని తం వనదేవతాః సునయనం నయనన్దితకోసలమ్ || ౯ - ౫౨ ||
 శ్వగణివాగురిక్రైః ప్రథమాస్థితం వ్యపగతానలదస్య వివేశ సః |

స్థిరతురంగమభూమి నిపానవన్మృగవయోగవయోపచితం వనమ్ || ౯ -౫౩||

అథ నభస్య ఇవ త్రిదశాయుధం కనకపిఙ్గతడిద్గుణసంయుతమ్ |
ధనురధిజ్యమనాధిరుపాదదే నరవరో రవరోషితకేసరీ || ౯ -౫౪||

తస్య స్తనప్రణయిభిర్ముహురేణశాపై-
ర్వాస్యహన్యమానహరిణీగమనం పురస్తాత్ |
ఆవిర్భూభూవ కుశగర్భముఖం మృగాణాం
యాథం తదగ్రసరగర్వితకృష్ణసారమ్ || ౯ -౫౫||

తత్సౌర్ధితం జవనవాజిగతేన రాజ్ఞా
తూణీముఖోద్ధృతశరేణ విశీర్ణపజ్జీ |
శ్యామీచకార వనమాకులదృష్టిపాతై-
ర్వాతేరితోత్పలదలప్రకరైరివారైః || ౯ -౫౬||

లక్ష్మీకృతస్య హరిణస్య హరిప్రభావః
ప్రేక్ష్య స్థితాం సహచరీం వ్యవధాయ దేహమ్ |
ఆకర్ణకృష్ణమపి కామితయా స ధన్వీ
బాణం కృపామృదుమనాః ప్రతిసంజహార || ౯ -౫౭||

తస్యాపరేష్యపి మృగేషు శరాన్ముముక్షోః
కర్ణాన్తమేత్య బిభిదే నిబిడోఽపి ముష్టిః |
త్రాసాతిమాత్రవటులైః స్మరతః సునేత్రీః
ప్రాధప్రియానయనవిభ్రమచేష్టితాని || ౯ -౫౮||

ఉత్తస్థుషః సపది పల్వలపజ్కమధ్యా-
న్ముస్తాప్రరోహకవలావయవానుకీర్ణమ్ |
జగ్రాహ స ద్రుతవరాహకులస్య మార్గం
సువ్యక్తమార్ద్రపదపజ్క్విభిరాయతాభిః || ౯ -౫౯||

తం వాహనాదవనతోత్తరకాయమీష-
ద్విధ్యన్తముద్ధృతసటాః ప్రతిహస్తుమీషుః |
నాత్మానమస్య వివిదుః సహసా వరాహా
వృక్షేషు విద్ధమిషుభిర్జఘనాశ్రయేషు || ౯ -౬౦||

తేనాభిఘాతరభసస్య వికృష్య పత్రీ
వన్యస్య నేత్రవివరే మహిషస్య ముక్తః |

నిర్భిద్య విగ్రహమశోణితలస్తపుష్క-
స్తం పాతయాం ప్రథమమాస పపాత పశ్చాత్ || ౯ - ౬౧ ||

ప్రాయో విషాణపరిమోక్షలఘూత్తమాఙ్గా-
న్థాంశ్చకార నృపతిర్నిశితైః క్షురప్రైః |
శ్శృంజం స దృష్టవినయాధికృతః పరోషా-
మత్యుచ్చితం న మమృషే న తు దీర్ఘమాయుః || ౯ - ౬౨ ||

వ్యాఘ్రానభీరభిముఖోత్పతితాన్గహాభ్యః
ఫుల్లాసనాగ్రవిటపానివ వాయురుగ్ఘాన్ |
శిషావిశేషలఘుహస్తతయా నిమేషా-
త్తూణీచకార శరపూరితవక్త్రరన్ధ్రాన్ || ౯ - ౬౩ ||

నిర్ఘాతోగ్రైః కుఙ్ఖలీనాఙ్గీఘాంసుర్యానిర్ఘోషైః ఙ్కోభయామాస సింహాన్ |
నూనం తేషామభ్యసూయాపరోఽభూద్వీర్యోదగ్రే రాజశబ్దో మృగేషు || ౯ - ౬౪ ||

తాన్తత్త్వా గజకులబద్ధతీవ్రవైరాన్కాకుత్స్థః కుటిలనఖాగ్రలగ్నముక్తాన్ |
ఆత్మానం రణకృతకర్మణాం గజానామాన్పణ్యం గతమివ మార్గజైరమంస్త || ౯ - ౬౫ ||

చమరాన్పరితః ప్రవర్తితాశ్వః క్వచిదాకర్ణవికృష్టభల్లవర్షీ |
నృపతీనివ తాన్వియోజ్య సద్యః సితబాలవ్యజనైర్జగమ శన్తిమ్ || ౯ - ౬౬ ||

అపి తురగసమిపాదుత్పతన్తం మయూరం
న స రుచిరకలాపం బాణలక్ష్మీచకార |
సపది గతమనస్కశ్చిత్రమాల్యానుకీరే
రతివిగలితబద్ధే కేశపాశే ప్రియాయాః || ౯ - ౬౭ ||

తస్య కర్కశవిహారసంభవం స్వేదమాననవిలగ్నజాలకమ్ |
ఆచచామ సతుషారశీకరో భిన్నపల్లవపుటో వనానిలః || ౯ - ౬౮ ||

ఇతి విస్మృతాన్యకరణీయమాత్మనః సచివావలమ్బుధురం ధరాధిపమ్ |
పరివృద్ధరాగమనుబద్ధసేవయా మృగయా జహార చతురేవ కామినీ || ౯ - ౬౯ ||

స లలితకుసుమప్రవాలశయ్యాం జ్వలితమహౌషధిదీపికాసనాథామ్ |
నరపతిరతివాహయాంబభూవ క్వచిదసమేతపరిచ్ఛదస్త్రియామామ్ || ౯ - ౭౦ ||

ఉషసి స గజయూథకర్ణతాలైః పటుపటహాధ్వనిభిర్విసీతనిద్రః |
అరమత మధురాణి తత్ర శ్శృణ్వన్విహగవికూచితబద్ధిమగ్గలాని || ౯ - ౭౧ ||

అథ జాతు రురోర్గృహీతవర్తా విపినే పార్శ్వవరైరలక్ష్మమాణః ।
శ్రమఫేనముచా తపస్విగాఢాం తమసాం ప్రాప నదీం తురంగమేణ ॥ ౯ - ౨౨ ॥

కుమ్భపూరణభవః పటురుచ్చైరుచ్చవార నినదోఽమ్భసి తస్యాః ।
తత్ర స ద్విరదబృంహితశక్చీ శబ్దపాతినమిషుం విససర్జ ॥ ౯ - ౨౩ ॥

న్యపతేః ప్రతిషిద్ధమేవ తత్కృతవాన్వక్ష్యైరథో విలక్ష్మ్య యత్ ।
అపథే పదమర్చయన్తి హి శ్రుతవన్తోఽపి రజోనిమీలితాః ॥ ౯ - ౨౪ ॥

హా తాతేతి క్రన్దితమాకర్ష్య విషణ్ణ-
స్తస్యాన్విష్యన్వేతనగూఢం ప్రభవం సః ।
శల్యప్రోతం ప్రేక్ష్య సకుమ్భం మునిపుత్రం
తాపాదస్తఃశల్య ఇవాసీత్కితిపోఽపి ॥ ౯ - ౨౫ ॥

తేనావతీర్య తురగాత్ప్రథితాన్వయేన
పృష్టాన్వయః స జలకుమ్భనిషణ్ణదేహాః ।
త్స్మై ద్విజేతరతపస్విసుతం స్థలద్భి-
రాత్మానమక్షరపదైః కథయాంబభూవ ॥ ౯ - ౨౬ ॥

తచోఽదితః స తమనుద్ధృతశల్యమేవ పిత్రోః సకాశమవసన్నదృశోర్నినాయ ।
తాభ్యాం తథాగతముపేత్య తమకపుత్రమజ్ఞానతః స్వచరితం నృపతిః శశం ॥ ౯ - ౨౭ ॥

తౌ దంపతీ బహు విలప్య శిశోః ప్రహర్త్రా
శల్యం నిఖాతముదహారయతామురస్తః ।
సోఽభూత్పరాసురథ భూమిపతిం శశాప
హస్తార్పితైర్నయనవారిభిరేవ వృధః ॥ ౯ - ౨౮ ॥

దిష్టాస్తమాప్యస్యతి భవానపి పుత్రశోకా-
దన్వే వయస్యహమివేతి తముక్తవన్తమ్ ।
ఆక్రాన్తపూర్వమివ ముక్తవిషం భుజంగం
ప్రోవాచ కోసలపతిః ప్రథమాపరాధః ॥ ౯ - ౨౯ ॥

శాపోఽప్యదృష్టతనయాననపద్మశోభే
సాసుగ్రహో భగవతా మయి పాతితోఽయమ్ ।
కృష్యాం దహన్నపి ఖలు ఊతిమిన్దనేద్ధో
బీజప్రరోహజననీం జ్వలనః కరోతి ॥ ౯ - ౩౦ ॥

ఇత్యం గతే గతఘృణః కిమయం విధత్తాం వధ్యస్తవేత్యభిహితో వసుధాధిపేన ।

ఏధాన్వతాశనవతః స మునిర్యయాచే పుత్రం పరాసుమనుగన్తుమనాః సదారః ॥ ౯ -౮౧॥

ప్రాప్తానుగః సపది శాసనమస్య రాజా
సంపాద్య పాతకవిలుప్తధృతిర్నివృత్తః ।

అన్తర్నివిష్టపదమాత్మవినాశహేతుం

శాపం దధజ్జ్వలనమౌర్వమివామ్బురాశిః ॥ ౯ -౮౨॥

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవిశ్రీకాలిదాసకృతౌ

మృగయావర్ణనో నామ నవమః సర్గః ॥

Encoded and Proofread by Arvind Kolhatkar akolhatkar at rogers.com

——
Raghuvansha by Kalidas Chapter 9

pdf was typeset on March 24, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

